

SCIENTOLOGI

EN SAMMENLIGNING MED RELIGIONER I ØST OG VEST

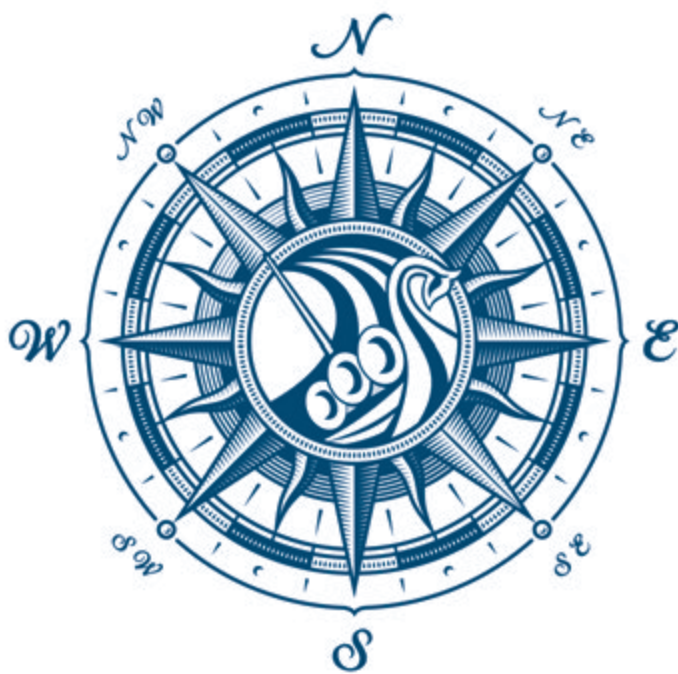
PER-ARNE BERGLIE
Professor, religionshistorie

Stockholms Universitet
Stockholm, Sverige

20. marts 1996

SCIENTOLOGI

EN SAMMENLIGNING MED RELIGIONER I ØST OG VEST

20. marts 1996

SCIENTOLOGI EN SAMMENLIGNING MED RELIGIONER I ØST OG VEST

PER-ARNE BERGLIE
Professor, religionshistorie

Stockholm Universitet
Stockholm, Sverige

På anmodning om at give en udtalelse som religionshistoriker om Scientologi Kirken fremsætter jeg her følgende påstand:

Til at begynde med vil jeg gerne pointere, at min forskning primært har været i buddhismes forskellige regionale former og tibetansk religion. Jeg har imidlertid også haft lejlighed til at arbejde med og diskutere religionshistoriske emner i almindelighed under min uddannelse og præsteskoleundervisning. De følgende kortfattede betragtninger er baseret på mine studier af et større antal skrifter fra Scientologi Kirken og på flere religionsvidenskabelige undersøgelser og diskussioner af kirken fra forskellige vinkler, herunder idéhistoriske såvel som sociologiske og psykologiske vinkler.

Blandt senere studier af vigtighed vil jeg især fremhæve "Scientology" (1994) af den førende engelske religionssociolog Bryan Ronald Wilson; "From Therapy to Religion" (1994) af Dorte Refslund Christensen; samt artiklen "Scientology and Indian Religion" (Chaos, nr. 25, 1994) af Oluf Schonbeck. Jeg

har desuden besøgt kirkens ejendom i Stockholm og talt med dens repræsentanter dér såvel som i andre forbindelser, og på grundlag heraf har jeg søgt at danne en direkte personlig forståelse af Scientologi Kirken.

Scientologi betragtes almindeligvis som et eksempel på en "ny religion", hvilken betegnelse almindeligvis gælder bevægelser, der er blevet dannet i den vestlige verden i vort århundrede, og som kom til Sverige i tresserne og derefter. Men med denne betegnelse har man ikke blot angivet den kendsgerning, men tillige at denne "nye åndelighed" i mange henseender afviger fra ældre kirker, menigheder og sekter, hvad angår opfattelse, religiøse ceremonier, missionsmetoder og medlemshvervelse. Betegnelsen "nye religioner" er muligvis også et udtryk for en afstandtagende holdning, og at man i en vis iver efter at "forklare" oprindelsen og dannelsen ud fra sociale og psykologiske analyser minimerer nye religioner til funktioner af disse socio-psykologiske faktorer. Specielt i ældre fremstillinger af forfattere, der tilhører eller er nøje forbundet med ældre og mere etablerede religiøse samfund, er en irritation tydelig angående "konkurrence" fra den "nye åndelighed". I nogle tilfælde kommer dette til udtryk ved at stemple disse religioner som "sekter" og påstå, at de hovedsagelig tiltrækker unge mennesker under emotionelle omstændigheder og så vil beholde dem med tvivlsomme og autoritære metoder. Alle religioner, kirker og religiøse menigheder osv. var på et tidspunkt "nye" og opstod på en ældre og traditionel baggrund med alt, hvad den indebærer af missionsarbejde, proselytering, organisering og udbredelse af budskabet.

Anvendelighed, fokusering på livet her og nu, organisationsformen og den rationelle og tekniske terminologi, der findes i visse "nye religioner", har fået repræsentanter primært for kristne menigheder til at rejse spørgsmålet, om man kan betegne dem som religioner i egentlig forstand. Den diskussion forekommer helt uinteressant og ret irrelevant for en religionshistoriker i dag.

Dersom man benytter en meget almindelig brugt religionsdefinition som f.eks. følgende, at "Religion er overbevisning om, at der findes en overnaturlig verden, en overbevisning der først og fremmest udtrykkes i trosbegreber af forskellig art, der illustreres konkret i ritualer og helligholdelse og i episk fremstilling" (Åke Hultcrantz, "Metodvägar inom den jämförande religion", 1973, side 13), fremtræder Scientologi Kirken klart som en religion. For en religionshistoriker er der ydermere ingen grund til at rangordne forskellige religioner på en værdiskala ud fra forskellige begyndelsespunkter.

Religioner kan analyseres på mangfoldige måder og fra forskellige angrebsvinkler. I denne sammenhæng synes det passende at gå frem efter en disposition, der beskæftiger sig med

variationer og nuancer såvel som fuldstændighedsgraden. Religionshistorikeren Ninian Smart har i adskillige arbejder på pædagogisk måde arrangeret sin fremstilling under syv overskrifter, der hver angår en bestemt og karakteristisk dimension af en given religion. Disse syv dimensioner er den rituelle og praktiske, den følelses- og oplevelsesmæssige, den mystiske og fortællende, den filosofiske og undervisningsmæssige, den etiske og juridiske, den sociale og institutionelle og endelig den materielle og æstetiske dimension. Man kan søge at bestemme de typiske træk ved en enkelt religion på grundlag af dette mønster på en sådan måde, at det letter sammenligning med andre religioner og andre relative sammenligninger.

Nærværende udtalelse er hverken det rette sted at beskrive Scientologi Kirkens historie eller at bringe problemer på bane vedrørende kildernes pålidelighed, som en religionshistoriker står overfor, når man sammenligner grundlæggerens, den dynamiske L. Ron Hubbard (1911-1986), bidrag fra forskellige perioder i hans udvikling. Udviklingen fra Dianetik terapi til Scientologi Kirkens dogmatik skal heller ikke behandles, men udgangspunktet, for så vidt kildematerialet angår, er simpelthen det billede, som kirken betragter som repræsentativt for sig selv.

Den første dimension er den rituelle og praktiske. Her findes den individuelle åndelige vejledning, der kaldes *auditering*, og Scientologis religiøse uddannelse, der også kaldes *træning*. Her findes også de kollektive ritualer, jævnligt afholdte religiøse tjenester og ceremonier for bryllupper, navngivning af børn og begravelser. Auditeringsproceduren og dens struktur afhænger naturligvis direkte af kirkens syn på mennesket og dets spirituelle udviklingsmuligheder. Dette kommer jeg ind på nedenfor. Princippet er, at individet på en formaliseret måde skal bringes til at erkende sin spirituelle status, og hvad der forhindrer dets udvikling som spirituelt væsen. Ved at få sådanne barrierer synlige sættes individet i stand til at fjerne disse blokeringer og komme videre. I den henseende har den spirituelle rådgivning en vis lighed med visse terapeutiske aktiviteter, og metoden minder også om dem, der benyttes i visse former for buddhisme og hinduisme, der også er baseret på et nært forhold mellem lærer og elev og et samspil mellem formalisme og intuition.

De kollektive religiøse ceremonier synes at være påvirket af kristendommen og er ikke så originale i en vestlig sammenhæng. Teksterne, der styrer udøvelsen, giver et værdigt og adækvat indtryk.

Den anden dimension, den oplevelsesmæssige, er vanskeligere at få hold på. På grundlag af de aktive kirkemedlemmers såvel som udenforstående observatørers oplysninger giver det kollektive ritual deltagerne mulighed for at opleve samvær og andagt. Den individuelle rådgivning er i lighed med lignende foreteelser i andre religioner sandsynligvis underlagt de

spændinger, sådanne procedurer foranlediger, men kan tilsyneladende også give en oplevelse af lettelse og frigørelse.

Den tredje dimension er den fortællende og mytiske. Rent komparativt forekommer Scientologi i den henseende ret mangelfuld. Man får indtryk af, at dens korte historie og dens rationelle og nærmest teknologiske holdning hindrer dette religionsaspekt. Under læsning af det materiale, jeg fik udleveret, slog det mig, at beretningen om L. Ron Hubbards levned, især om det tidlige stade, besad en helgenbiografisk ingrediens, og det kunne være af interesse her at følge udviklingen.

Den fjerde dimension er den filosofiske og dogmatiske. Det er ikke muligt fyldestgørende at behandle Scientologis ikke helt ukomplicerede filosofi i dette korte format. Hertil kommer, at det er en esoterisk dogmatik, hvis fulde betydning åbenbares gradvist, og som benytter en esoterisk terminologi med mange nydannede ord og betydningskift. Det kan siges, at skønt begrebet om et "Højeste Væsen" forekommer, spiller andre trosbegreber også en vigtig rolle. Det vigtigste er, at et menneske siges at være et åndeligt væsen. Selve personen udover navn, legeme og bevidsthed benævnes *thetanen* (for "ånden", "sjælen" eller livskraften) af ordet *theta*, et symbol for tanke eller sjæl. Thetanen er immateriel og faktisk ikke en del af vor fysiske verden, men er indfanget i den og tynget ned i den, anbragt i en menneskekrop ved fødslen.

Årsagen hertil er tidligere liv og gerninger i dem eller i dette liv, som hindrer indsigt og forståelse. Auditeringsprocedurens mål er, at disse hindringer, fortidens "spor", skal erkendes og forstås for at kunne blive elimineret. På denne måde udvikler mennesket eller rettere thetanen sig bort fra det følelsesmæssige og reaktive op mod højere indsigts- og frihedsstader.

Målet er for thetanen at opnå en gud-lignende, men faktisk oprindelig tilstand. Hvert menneske anses for at besidde dette potentiale for udvikling. Mennesket anses for at være grundlæggende godt og besidde muligheden for at opnå et højere åndeligt stade og kendskab til det Højeste Væsen.

Heraf ser man, at Scientologi har en teologi, en antropologi og en frelsedogmatik med en indre kohærens, der er velgennemtænkt. Hvad der i første række slår en religionshistoriker, er den store lighed, der består mellem denne lære, og de der findes i visse indiske religioner og religionsfilosofiske systemer. I disse finder man ligeledes begrebet om, at menneskets gerninger har konsekvenser for dets fremtidige liv i form af oplevelser, der kan reaktiveres, og som derpå former dets fremtid. Disse oplevelser kan findes og elimineres gennem gode

gerninger, meditation og andre udøvelser for at gavne den spirituelle udvikling eller for at gøre denne udvikling mulig i det hele taget. I de hinduistiske systemer anses kernen i ethvert menneske at bestå af en åndelig enhed, en sjæl ud over al individualitet. Det er denne sjæl, der skal befries for at vende tilbage til sin oprindelige tilstand.

Den ofte tekniske sprogbrug, der anvendes i Scientologis beskrivelse af disse procedurer, har således dens pendant i indiske frelseteknologier.

Måden, hvorpå lærer fremsættes i hierarkisk form, sådan at man først skal nå en tilstand eller spirituelt stade for at få lov til at deltage i det næste stade, er ligeledes fælles for Scientologi og visse indiske åndsretninger. For begge gælder det, at overgangen mellem staderne forbindes med visse former for udøvelser.

Den femte dimension er den etiske og juridiske. Fordi mennesket anses for grundlæggende set at være godt, er det i stand til at vælge det rette og det gode. I Scientologi Kirkens trosbekendelse pointeres det, at alle mennesker har lige værd, og der lægges vægt på menneskerettighederne. Skønt Scientologis etik har individet som midtpunkt, inkluderer den et videre perspektiv. Man udfører også visse sociale aktiviteter via forskellige organisationer, hvilket imidlertid ikke har religionshistorikerens primære interesse.

Den sjette dimension, den sociale og institutionelle, kan afspejle integrering i og accept af en religiøs menighed i det omgivende samfund. Scientologi Kirkens organisationsform minder om de kristne kirker, dvs. med et hierarki af præsteskab og lægfolk som den bærende kraft. Der findes forskellige aktiviteter for menigheden, men da udøvelsen centrerer om individet og dets udvikling, får man ikke indtryk af, at det er kirkens menighed, der udgør dens centrale sociale entitet. Det fremgår af de forhåndenværende undersøgelser, at det gennemsnitlige medlem er yngre midaldrende og socialt tilhører middelklassen. Gennemsnitsmedlemmets indmeldelse synes ikke at være relateret til nogen "krise", ligesom det heller ikke synes at være tilfældet for dem, som har forladt kirken. Kirkens aktiviteter finansieres, ifølge de forhåndenværende oplysninger, af donationer og bidrag fra dens medlemmer.

Den syvende og sidste dimension er den materielle og æstetiske. Reservering af et rum til religiøs tjeneste, præsteskabets klædedragt og den religiøse symbolik i det hele taget gør det naturligt at sammenligne med vestlig kristendom. Karakteristisk for Scientologi Kirken er et kontor for grundlæggeren, L. Ron Hubbard, i hver kirke. Dette ser ud til at fungere som et symbol på ærbødighed og respekt for hans arv.

En konklusion af ovenstående korte gennemgang af Scientologi Kirkens forskellige aspekter er, at den har stor lighed med orientalsk religion med hensyn til menneskesyn og dogmeudviklingen. Organisationsformen og den religiøse tjeneste minder mere om Vesten og kristendommen.

Endvidere, at Scientologi optræder helt som en religion, og det er derfor naturligt at udtrykke den opfattelse, at i et samfund med religionsfrihed, bør den gives faciliteter til at imødekomme dens tilhængeres og medlemmers behov for religiøs tro.

PER-ARNE BERGLIE

Stockholm, Sverige

20. marts 1996